№ 156 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 23 **1903** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 23 № 156

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մենավաճառութեան դէմ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բորենու արշաւանքը. Նամակ Շուշուից. Նամակ Թիֆլիսից. Նամակ Խարկովից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Աշխատանքի կեանքը մի փոքրիկ տարիներում. Արտասահմանի լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Նամակներ Ֆինլանդիայից։

ՄԵՆԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ուշադրութեան արժանի է այն արտակարգ ժողովը, կամ խորհրդակցութիւնը, որ կայացաւ Բագւում յուլիսի 19-ին և որի մասին մենք ստացանք տեղեկութիւններ «Մշակի» երեկվայ համարում.

Բագւի վիճակը ազդում է ոչ միայն Բագւի շրջանի, այլ և մեր երկրի ուրիշ մասերի գործերի վրա, իսկ Բագւի կեանքը մեծ կախումն ունի նաւթի արդիւնաբերութեան և վաճառահանութեան դրութիւնից։

Ներկայումս դեռ շարունակվում է Բագւի նաւթային աշխարհում այն ճգնաժամը, որ վերջին երեք տարվայ ընթացքում այնքան սարսափելի հարուածներ տուեց թէ նաւթագործներին և թէ նաւթից կախված բոլոր միւս արդիւնագործներին և առևտրականներին։

Ի՞նչն է ճգնաժամի պատճառը և մի՞թէ չէ կարելի մաքառել այդ ճգնաժամի դէմ։

Պատճառները մի քանիսն են։ Բայց ամենից վրդովեցուցիչը այն է, որ Բագւի նաւթի վաճառահանութիւնը կաշկանդվել է շնորհիւ խոշոր ֆիրմաների բռնած մենավաճառական դիրքի։ Կերոսինը արտասահմանում լաւ գին ունի, իսկ նա մեզանում այնպիսի գներ է ստանում, որոնցով չեն ծածկվում նոյն իսկ գործարանական ծախսերը։

Մի քանի ժամանակ առաջ մենք տպեցինք մի յօդուած, որի մէջ մատնացոյց էինք՝ լինում Ռոտշիլդի բռնած եզակի և մենավաճառական դիրքի վրա նաւթային առևտրի մէջ արտասահմանում։ Ռոտշիլդի դէմ մրցութիւնը շատ դժուար է շնորհիւ այն բանի, որ նա իր ձեռքին փոխադրական շատ միջոցներ ունի և ամուր կապեր է հաստատել արտասահմանեան վաճառանոցների հետ։ Միւս խոշոր ֆիրմաների առաջ դրված է մի այսպիսի հարց՝ կամ որոշ զիջումներով դաշնակցութիւն կապել Ռոտշիլդի հետ և կամ կազմակերպել մըրցող նոր խումբ սեփական շոգենաւերով և ուրիշ փոխադրական միջոցներով, որոնք հնարաւորութիւն տային նաւթ տեղափոխել դէպի առևտրական կենտրոնները մեծ քանակութեամբ։

Կազմակերպվելը և սեփական ձեռնարկութիւն հիմնելը պահանջում են մեծ դրամագլուխ, մեծ եռանդ և աշխատանք, այլ և ժամանակ։ Եւ ահա մենք տեսնում ենք, որ նոյն իսկ Նօբէլի նման մի խոշոր առևտրական տուն, փոխանակ մրցութեան մէջ մտնելու, ընկճվում է Ռոտշիլդից և դաշնակցութեան մէջ է մտնում նրա հետ։ Նոյն ճանապարհի վրա է Մանթաշեան ընկերութիւնը, որը նոյնպէս երեւի կը կապվի Ռոտշիլդի հետ։ Իսկ միւս ֆիրմաները, եթէ անկարող լինեն նպաստաւոր պայմաններով կապվել առաջինների հետ, այն ժամանակ թողնված կը լինեն իրերի ընթացքին և անհաւասար մրցութեան քմահաճոյքներին։

Ահա այժմ Բագւի բօրսայում գումարված խորհրդակցութիւնը այդ հարցն է առաջ մղում, ցանկանալով հասցնել իր ձայնը դէպի կառավարչական այն շրջանները, որոնք հեղինակութիւն և հնարաւորութիւն ունեն կազմակերպել նաւթի վաճառահանութեան համար աւելի նպաստաւոր պայմաններ։

Անկասկած Ռուսաստանի արդիւնագործութեան և առևտրի ծնշված վիճակը նոյնպէս ազդեցութիւն ունի Բագւի ճըգնաժամի վրա, բայց քանի որ Բագւի նաւթը դարձել է համաշխարհային վաճառքի առարկայ, ներելի չէ, որ նա արհեստական կերպով կորցնէ իր արժէքը նրան արդիւնաբերողի համար և միայն հարստացնէ այն մենավաճառին, որ հնարաւորութիւն է ստացել կենտրոնացնելու իր ձեռքերում Բագւի նաւթի առևտուրը արտասահմանում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՐԵՆՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ
(Նամակ Վաղարշապատից)

Դարձեալ բորենին...

Դարձեալ բորենու մասին, որը ահա 4 տարի է, որ բոյն է դրել մեր գաւառում, ու սարսափ է ազդում խեղճ ու թշուառ գիւղացիներին։

Նախորդ տարիներում ես արդէն «Մշակի» միջոցով յայտնել եմ տեղի ունեցած արտաճմլիկ յափշտակութիւնների մասին և ահա այս տարի ես դժբաղդութիւն եմ ունենում նոր յափշտակութիւնների մասին լսել և նորից գրել մեր աղէտի մասին։

Յափշտակութիւնների սեզօնը նոր է սկսվել։ Ջոհերը առ այժմ փոքրահասակ երեխաներից են։ Սկզբում բորենի գազանը յայտնվում է մեր գաւառի երրորդ մասի Մօլլա-Բադալ հայ գիւղում։ Բարձրանալով մի կտուրի վրա և օգտվելով քնած ընտանիքի կատարեալ թըմրութիւնից, ծնողների արանքից ճարպիկութեամբ դուրս է քաշում մի 4 տարեկան տղայի (որին գազանի երկիւղից իրանց մօտ էին պառկեցրել) և նրա կոկորդն ու ծնօտները ամուր սեղմելով և այսպիսով տղային խեղդելով, վայր է իջեցնում կտուրից և գիւղի միջով անցկացնում դէպի դաշտ այնպիսի ծածուկ և գաղտագողի կերպով, որ ո՛չ ոք չէ նըկատում այդ։ Հեռանալով գիւղից, գազանը, իրան արդէն ապահովված նկատելով, նստում է և մաքրազարդում իր համեղ որսը։

Կէս ժամ անցած, երեխայի մայրը, կարծես բնազդմամբ, քնից վեր է թռչում և, երեխային իր մօտը չը գտնելով, լեղապատառ զարթեցնում է ամուսնուն, որը և սկսում է դրացիներին օգնութեան կանչել։ Գիւղացիները փայտ ու մահակով, զէնքերով սկսում են բագը և փողոցները շըջել, գտնելու նպատակով, բայց արդէն ուշ է լինում... Առաւօտեան շատ վաղ վեր են կենում գիւղացիները և իրանց տանուտէրի հետ դուրս են գալիս դաշտը, գէթ անմեղ զոհի հետքը գտնելու. այգիների մօտ գտնում են միայն նրա ոսկորների մի քանի կտորները և պատառոտված շապիկը։

Երկրորդ դէպքը պատահում է մեզանից մօտ 2 վերստ հեռուն գտնվող Գրամբայ հայ և Թուրք գիւղում։ Այստեղ անկուշտ գազանը բարձրանում է մի տանիքի վրա, որտեղ մարդ և կին իրանց երեխաներով քնած են լինում միմեանց կողքի. բորենին մօտենում է ծնողներին կից խումփացող Թուրք տղային և ուզում է վեր բարձրացնել, բայց չէ կարողանում յարմար կերպով բերանը և կոկորդը սեղմել, որի պատճառով էլ երեխան ճչում է. այդ ձայնին ծնողները զարթնում են և աղաղակելով մօտ վազում դէպի գազանը, որը մօտալուտ վտանգը գուշակած լինելով, վիրաւորված երեխային վայր է գցում և տուների պէս անյայտանում...

Երրորդ դժբաղդութիւնը տեղի է ունենում այստեղից 5—6 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Քեօրփալու հայ գիւղում, հետեւեալ կերպով։ Բարձրանում է բորենին մի կտուրի վրա, որտեղ ծնողները իրանց արանքին քնացրած են լինում 4 տարեկան մի տղայի, մօտներն ունենալով նաև մի ծծկեր երեխայի, օրօրոցում քնած։ Չար գազանը ընտրում է 4 տարեկան տղային և ամուր սեղմելով նրա կոկորդն ու բերանը, զգուշութեամբ և շատ վարպետութեամբ հեռացնում է ծնողներից երեխային և ապահով կերպով փողոցներով անցկացնում է դէպի դաշտը. ո՛չ ոք չէ նկատում, կամ աւելի ճիշդը—չէ ճանաչում գազանին, շան տեղ ընդունելով։ Քիչ ժամանակից յետոյ մայրը վեր է կենում օրօրոցում լացող երեխային ծիծ տալու և որդուն իրանց մօտ չը գտնելով, մարդուն զարթնեցնում է, որը և օգնութիւն է գոռում։ Արդէն լուսադէմ լինելով, գիւղացիները դուրս են գնում դաշտը և գիւղի գերեզմանոցի մօտ գտնում են տղայի մի երիկամունքը և ոսկորների ու արիւնոտ շապիկի կտորներ...

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Յուլիսի 20-ին

Կանանց միջնակարգ դպրոցի կարիքը քանի գնում այնքան զգալի է դառնում մեզանում։ Ներկայումս Շուշին ունի մի չորսդասեան և մի երկդասեան օրիորդական դպրոց, ուր սովորում են մի քանի հարիւր հոգի թէ քաղաքացիներից և թէ գաւառի գիւղերից։ Շուշու նման քաղաքում, ուր տղաների երկու միջնակարգ, մի չորսդասեան քաղաքային և մի քանի մասնաւոր դըպրոցներ կան, օրիորդներին պակասում է մի բարձրացած է եկեղեցին, ամենագեղեցիկ շինութիւնը ամբողջ քաղաքում (բնակիչների թիւը 5000 է), նրա մօտ ժողովրդական դըպրոցը և ժողովրդական ընթերցարանը։ Կուրզալում ամեն օր նուագում է երաժշտութիւն, լուրջ երաժշտութիւն և երբեք նա չէ նուագում ոչ մի թեթև կամ թեթեւաբարոյ եղանակ։ Թէ այդտեղ և թէ քաղաքի երկու հիւրանոցներում դուք կը լսէք միայն Վագների, Ռուբինշտէյնի, Շտրաուսի, Մենդելսօնի, Մէյերբէրի, Բեթհովէնի, Մօցարտի լուրջ երաժշտական կտորներ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅԻՑ

Հանգէ, յուլիսի 10-ին

I

Այս ամառ ինձ վիճակվեց ապրել Ֆինլանդիայում։ Յարմար առիթ է ներկայանում ծանօթացնել «Մշակի» ընթերցողներին այս փոքր, բայց իր կուլտուրական զարգացմամբ աչքի ընկնող երկրի և նրա ժողովրդի հետ։

Պետերբուրգից օրը երկու անգամ երկաթուղի, իսկ շաբաթը երեք անգամ շոգենաւ է գնում Ֆինլանդիա։ Եւ շոգենաւով ճանապարհորդելը Ֆինլանդիայի նաւահանգիստները, ամառ ժամանակ, մի մեծ հաճոյք և զբօսանք է։ Այդ պատճառով ոչ միայն Ռուսաստանի զանազան քաղաքներից, այլ և Եւրոպայի զանազան երկրներից բազմաթիւ տուրիստներ գալիս են ամառը պտտելու Ֆինլանդիայում, տեսնելու Իմատրայի հռչակաւոր ջրվէժը, ապրելու այնտեղ, ուր արեգակը մայր չէ մտնում, որը կոչվում է «հազարաւոր լճերի երկիր»։ Եւ ճշմարիտ, այն օրից, որ մենք եկել ենք այստեղ, Հանգէ, Ֆինլանդիայի ծովեզրեայ քաղաքներից մինը, մենք մոռացել ենք, որ աշխարհում գիշեր կայ. այլ ևս խաւար չը կայ մեզ համար։ Գիշերվայ ժամը 12-ին, այսինքն այն ժամանակ, երբ մեզ մօտ կէս գիշեր է, մենք նոյնպէս պարզ կարդում ենք լրագիր և գիրք, ինչպէս ցերեկը մեզ մօտ։ Միայն ժամը 1—2-ին կէս գիշերից յետոյ մի թեթև, թափանցիկ մշուշի նման մթութիւն է տիրում, որ հազիւ տեւում է մի ժամ և դարձեալ արևը դուրս է գալիս ու իր լոյսը տարածում։ Լուսինը և աստղերը այստեղ ոչ մի դեր չեն խաղում և Ֆինլանդիան աստղազարդ երկինք չունի, ի հարկէ միայն ամառը... Բայց դրա փոխարէն, ձմեռը խաւարի և լուսնի թագաւորութիւնն է, որովհետև նոյեմբերից սկսած Ֆինլանդիայի վրա իջնում է խաւար, անընդհատ խաւար և այլ ևս ոչ մի տուրիստ, ճանապարհորդ չէք տեսնի։

Եւ ֆինները ապրում են այդ խաւարի մէջ նոյնքան լաւ, նոյնքան յարմարաբար, որքան ամառը լոյսի մէջ. Նրանք ստեղծել են իրանց համար այդ մթութեան մէջ ապրելու, գործելու և աշխատելու բոլոր պայմաններն ու դիւրութիւնները։ Եւ նոյն իսկ ինքն Ֆինլանդիան ամբողջովին մարդկային ժրաջան աշխատութեան և իր բնակիչների զարմանալի ջանասիրութեան արդիւնք է. ամբողջապէս նա բաղկացած է ժայռերից, լճերից, դրանիտեան վիթխարի քարերից, բայց ֆինը կարողացել է երկար դարերի յամառ, տոկուն աշխատութեամբ այդ ցուրտ, ժայռոտ և դժնդակ բնութիւն ունեցող երկրից ստեղծել մի ամբողջ հայրենիք, իր սեփական, ինքնուրոյն քաղաքակրթութեամբ և դարձնել նրան մի փոքրիկ Շվէյցարիա։ Գոնէ, ամառը, Ֆինլանդիան այդպիսի տպաւորութիւն է թողնում, այն զանազանութեամբ, որ այստեղ չը կան Շվէյցարիայի աքանչելի ձիւնապատ սարերը։

Երբ մենք եկանք Հելսինգֆորս, Ֆինլանդիայի մայրաքաղաքը, որ Պետերբուրգից միայն 12 ժամվայ ճանապարհով հեռու է, ես կարծեցի, թէ գտնվում եմ կամ Լօզաննում, կամ Լիւցեռնում։ Նոյն մաքուր, կոկիկ փողոցները, նոյն ելեքտրական թեթև տրամվայները, նոյն գեղեցիկ, ծաղկազարդ պարտէզները, նոյն անդորրութիւնը. աղմուկների բացակայութիւնը փողոցներում, բացակայութիւնը զանազան կաֆէ-շանտաններին, օպէրէտների և բոլոր այն հաստատութիւնների, որոնք եւրօպական մեծ քաղաքների անբարոյական դէմքն են ցոյց տալիս, բնակիչների նոյն խաղաղ և պայծառ, ժպտուն դէմքերը, նոյն հանդարտ, մեղմ քայլուածքը—այո՛, այդ ամենը յիշեցնում է Շվէյցարիան։

Հէլլսինգֆօրսից եկանք Հանգէ. սա մի բաւական նաւահանգիստ է և կազմում է մի փոքր աւան կամ գիւղաքաղաք, մի և նոյն ժամանակ կուրօրտ է. այստեղ լողանում են թէ ծովում և թէ վաննաներ են ընդունում զանազան հիւանդութիւնների դէմ։ Փողոցները դարձեալ մաքուր, կոկիկ, լայն, ծառազարդ խճուղիներ, հիանալի ծառաստաններ, անդորրութիւն և խաղաղութիւն, մաքուր, թարմ օդ։ Այս փոքրիկ քաղաքը ամեն բան ունի, ինչ որ անհրաժեշտ է քաղաքակիրթ մարդու համար—հեռագիր, պօստ ամեն օր, հեռախօս, ավտօմօբիլ, ելեքտրական լոյս, հիւանդանոց, բուժարան, երկաթուղի, լրագիր. կենտրօնում

Ֆինն ժողովուրդը, շվէյցարացու նման, կարողացել է զօդել, շաղկապել քաղաքակրթական պահանջները խիստ բարոյականութեան, նահապետական ընտանեկան պարզութեան և մաքրութեան հետ։ Լի օրերը նրանք աշխատում են. այստեղ ամեն մարդ աշխատում է, և կինը, և տղամարդը. աշխատութիւնը այստեղ գնահատվում և վարձատրվում է։ Երեկոյեան դէմ նրանք զբօսնում են ծովի ափին, կամ երաժշտութիւն են լսում կուրզալում և կամ դաշտի մէջ զանազան անմեղ խաղերով են զուարճանում—աչքակապուկ, գնդակախաղ և այլն։ Հասակաւոր մարդը 10 տարեկան երեխայի նման վազվզում է երեխաների ետեւից, խաղում է նրանց հետ. երիտասարդները և աղջիկները, որոնք արդէն ժողովրդական դըպրոցից ծանօթ են իրար հետ, (դպրոցները երկսեռ են) դաշտային այդ խաղերի, զուարճութիւնների ժամանակ աւելի մօտ ծանօթանում են իրար հետ և ամուսնութիւնը հիմնվում է

միջնակարգ դպրոց, չընդունելով, որ դրա կարիքը վաղուց է, ինչ որ զգացվում է։ Բաւական է տեսնել, թէ ինչպէս գիւղացին անգամ համաձայնւում է իր աղջիկը քաղաք ուղարկել, մինչև անգամ անծանօթ ընտանիքներում բնակեցնել — համոզվելու համար, թէ որքան մեծ է իսկապէս կանանց միջնակարգ դպրոցի կարիքը։ Իսկ այդ կարիքի դիմաց մենք ունենք միայն մի չորսդասեան և մի երկդասեան օրիորդական դպրոց, որոնք միայն «ընտրեալների» համար նպաստաւոր են։

Դպրոցի ներկայ դրութիւնը վերցնելով, նրա շրջանաւարտներին երկու խմբի կարելի է բաժանել. ընտրեալների և անբախտների։ Ընտրեալները, ի հարկէ, կոչվում են քաղաքի տուգերի աղջիկները, որոնց առաւելութիւնը միայն կայանում է նրանում, որ իրանց շուրջը փարթամութիւնն ու ճոխութիւնն է տիրում. նրանց կրթութիւնը չէ սահմանափակվում Շուշու դպրոցով, այլ դիմում են զանազան քաղաքներ և միջնակարգ ու բարձրագոյն դպրոցներ են աւարտում։ Այդպիսիների համար յարմարութիւնը երևան է գալիս իր ամբողջութեամբ. հարուստ ծնողը իր աղջկան կամ այս ու այն քաղաքի իր հարուստ բարեկամի տունն է տալիս, կամ թէ քոյր ու եղբայր միասին են ուղարկում, կամ թէ չէ պանսիօնումն է տեղաւորում։ Մի խօսքով ունևորի աղջիկը ապահովված է ամեն տեսակ յարմարութիւններով, ուստի նա միշտ է ունենում կիրառը շարունակելու, ինքնագիտակցութեան հասնելու, թերին լրացնելու։ Ահա թէ ինչու ընտրեալներ ենք կոչում այդպիսիներին։

Բայց այլ պատկեր է ներկայացնում չքաւոր հայ ընտանիքը։ Չքաւոր ծնողը տեսնում է իր աղջկայ սէրը դէպի ուսումը, տեսնում է նրա ընդունակութիւնը, ուզում է չը բաւականանալ չորս դասարանով, այլ իր հարուստ հարևանի նման ուղարկել իր աղջկան ուրիշ քաղաքներ, բայց զգում է, որ անկարող է այդ անելու, որովհետև նրա համար յ ա ր մ ա ր ո ւ թ ի ւ ն ը խորթ է։ Նա չունի ունևոր բարեկամ ուրիշ քաղաքներում, միջոց չունի պանսիօն տալու, իսկ ուրիշ կերպ էլ չէ կարող իր աղջկան բաց թողնել, քանի որ սարսափում է այն մտքից, որ օտարութեան մէջ, առանց հարազատների խնամակալութեան, իր աղջիկը կը փչանայ։ Եւ անյարմարութիւններն ու կարիքը ստիպում են այդպիսի ծնողներին գերեզման փորելու իրանց մատաղ զաւակների համար, որոնք իրանց առեստաւոր հանդերձ դեռ նոր են գտել ուղին դէպի ազատ ու անկախ կեանքը, դէպի գիտակցութեան աշխարհը։ Իզուր է ուսումնածարաւ հայ աղջիկը իր վերջին ճիգն անում կիրառը լրացնելու. նա կարճ կռւից յետոյ անձամբ համոզվում է, թէ ինչ հրէշի հետ գործ ունի, նա տեսնում է, որ կարիքը իր ահարկու ճանկերով ընդգրկել է իրան, ուստի ժամանակի ընթացքում խեղդվում է նրա մէջ ուսումը շարունակելու ձգտումը, հրէշաւոր գոյն է առնում նրա մատաղ սրտում նախանձը շրջապատող ընտրեալների վերաբերմամբ, երբ նրան հալ ու մաշ է անում, իսկ միւս կողմից էլ ժամանակը նրան զգացնել է տալիս, որ ինքը մի ծանր բեռ է իր ծնողների վզին, ուստի հետզհետէ ենթարկվում է հոգսերին ու ներքին տանջանքներին, որով և հետզհետէ նրա մէջ մարում է ամեն ինչ։

Մի երկու աւելորդ չարագուշակ տարի ևս և նա զգում է, որ ինքը մի ծախու ապրանք է, որ որքան շուտ հեռանայ իր ընտանիքից, այնքան լաւ է իր ծնողների համար։ Եւ այնպիսի դէպքում բաւական է, որ մէկը նրան իր ձեռքը մեկնէ, նա պատրաստ է ուրախութեամբ ընդունելու, թէկուզ նա մի հրէշ լինի։ Եւ քիչ չեն այն դէպքերը, որ հիւծված, մինչև ոսկորների ծուծը փչացած մի հաստափոր վաճառական, կամ մի այլ ունևոր, երկուսն էլ իրանց կեանքի ձմրան մէջ, տիրանում են մի մատաղ, ծաղիկ հասակով, կեանքով լի ա ւ ա ր տ ա ծ օրիորդի, որի դեռ մատաղ կեանքը թառամում է փայտացած ու ոսկրացած «փողատէրերի» ճիրաններում։ Իսկ ամենից գոհը ստիպված տանում է այդ տանջանքը, որովհետև ուրիշ ելք չունի, որովհետև նրա ձեռին զէնք չը կայ դիմադրելու շրջապատող անբարեպատեհ հանգամանքներին, որովհետև նա անընդունակ է առանձնակի կեանք վարելու, սեփական աշխատանքով ապահովելու իր ազատութիւնը։

Եւ քանի-քանի պերճախօս օրինակներ կան, որ գալիս են ապացուցելու հայ օրիորդի ներկայ դրութիւնը։ Վերցրէք լրագիրների համարները և կը տեսնէք մի շարք ինքնասպանութիւններ, որոնց պատճառը թագնված է կարիքի, տհասութեան և ընտանիքի ճնշման մէջ։ Քանի-քանի անգամ եմ լսել հայ ծնողներից հետևեալը. «Քանդվի այս տեսակ քաղաքը, որ մի միջնակարգ դպրոց չունի, որի պատճառով մեր երեխաները մնում են խակ և կիսատ ճանապարհի վրա. հարուստը փողի ույժով կարողանում է շարունակել տալ ուսումը իր աղջկան, իսկ մենք ինչ քարը տանք մեր գլխին»։ Միթէ սա մի արդարացի բողոք չէ, ուղղած մեր քաղաքի հասցէին ընդհանրապէս, իսկ մեր քաղաքի հարուստների հասցէին մասնաւորապէս։ Հայ օրիորդի վիճակն ու ապագան այն զէնքիցն է կախված, որով նա պէտք է կռւէ տիրող խոչնդոտների դէմ. այդ զէնքը պէտք է ուղղված լինի դէպի նրա կենսական խնդիրը, սեփական աշխատանքով ու անկախ կեանքով ապրելու խնդիրը. իսկ այդ զէնքն է լիակատար ուսումը, թէկուզ հէնց միջնակարգ կամ մասնագիտական, օրինակ, կար ու ձևի դպրոցի կրթութիւն։

Այսպէս, ուրեմն, միջնակարգ դպրոցի կարիքը մեծ է մեզանում, նա միակ նեցուկն է հայ օրիորդին անկախ կեանքով շնչելու, ուստի ժամանակ է, որ մեր քաղաքացիները լուրջ ուշադրութիւն դարձնեն այդ խնդրի վրա։ Մի ամբողջ սերնդի, մատաղ, առոյգ, ապագայ հայ բարեկարգ ընտանիքի գրաւական սերնդի բաղդը կախված է վերև բերած հէնց զէնքից, որ է միջնակարգ կամ մասնագիտական դպրոցը, ուրեմն տանք մեր մատաղ, նորաբողբոջ սերնդին, ուսումնածարաւ և ապագան վարդագոյն յոյսերով պատկերացնող հայ օրիորդներին այդ զէնքը։ Շուշեցի հայ օրիորդը վաղուց է, որ մուտք է գործել գիտութեան սուրբ տաճարը, վաղուց է, որ նա հազարաւոր վերստեր է անցել բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու, և դա աչքի ընկնող երևոյթ է մեր միւս գաւառների ու նահանգների վերաբերմամբ։ Սակայն մինչև այժմ միայն «ընտրեալներն» են արժանացել այդ բախտին։ Ուրեմն ինչու խորթի դեր կատարենք։ Եթէ ոչ բարձրագոյն կրթութիւն, գոնէ միջնակարգ դպրոցի կրթութիւն տանք այդ ապագայի ոսկէ յոյսերով թրթռուն սրտերին։ Մեզ հարկաւոր է կանանց միջնակարգ դպրոց, թող Ղարաբաղի կրծքում բուն դնէ այդ նուիրական հիմնարկութիւնը։ Եւ որքան շուտ, այնքան լաւ։

Մ. Ղ.

ՆԱՄԱԿ ԴԵՐԲԵՆՏԻՑ

Յուլիսի 20-ին

Ինչպէս ամեն մի ամարանոց, նոյնպէս և Դերբենտը, գրաւում է ահագին բազմութիւն, բայց և այնպէս վերջինս չունի որոշ զուարճատեղիներ։ Ամարանոց եկողների միակ մխիթարութիւնը հասարակական այգին է, որտեղ յաճախում են երեկոները ժամի 8-ից մինչև 11-ը ու այնուհետև խեղճերը պիտի փակված մնան իրանց տանը կամ թմրած ընկնեն մի ծառի ստուերի տակ։ Դերբենտի բուն ժողովուրդը կարծէք չէ ձանձրանում այդ միատեսակ կեանքից. նա, որպէս առևտրական, բառիս բուն նշանակութեամբ, վաղ առաւօտվանից մինչև ուշ գիշեր նստած խանութում աչքերը չռած ունի անց ու դարձ անող հրէաների և թուրքերի վրա։

Եկեղեցում կանոնաւոր ժամասացութիւն չէ լինում, տեղիս քահանայի անտարբերութեան շնորհիւ։

Դէրբէնտի միակ ընթերցարանը ժողովուրդը բարձի թողի է արել։ Վերջին ժամանակներս թէև ամարանոց եկողները յաճախում են, այնուամենայնիւ լուր է պտտում, որ շուտով կը փակվի, որովհետև ընթերցարանը բացվելով ներկայ տարվայ մարտ ամսից, մինչև այսօր վնաս է կրել 300—400 րուբլի։ Մուտք է նշանակված 3 կոպէկ, հինգ ամսվայ ընթացքում ունեցել է 470—500 յաճախող, մինչդեռ, բացի տան վարձից, ծառայից և այլ մանր ծախսերից, ստացվում են 30—35 օրաթերթեր և ամսագիրներ։

Միթէ ամօթ չէ Դէրբէնտի հարուստ վաճառականներին, որ չեն կարողանում ապահովել ընթերցարանի ներկայ և ապագայ դրութիւնը։

Օտարուհի

ՆԱՄԱԿ ԽԱՐԿՈՎԻՑ

Յուլիսի 2-ին

Տակաւին չը ծանօթացած Խարկով քաղաքի այն առանձնայատկութիւնների հետ, որոնք նորեկի համար իւրաքանչիւր քայլափոխում հետաքրքրութեան առարկաներ են դառնում, ես իմանալով, որ այստեղ բաւական թւով հայ գաղթականներ կան, որոնք կազմելով մի համայնք՝ ունեն իրանց աղօթատունը, քահանան և այլն՝ բնականաբար պիտի հետաքրքրվէի նրանց հասարակական կեանքով։

Այստեղի հայերը, որոնք գաղթել են Ղրիմից և մասամբ Կովկասից (կան և թիւրքահայեր), լինելով բառի բուն նշանակութեամբ վաճառականական ձգտումներով տոգորված մարդիկ, չեն տրամադրվում նոյն իսկ մտածել հասարակական կեանք ստեղծելու և յօգուտ իրանց համայնքի որ և իցէ գործօն դեր կատարելու մասին։

Ահա այդ համայնքի խաւար ու մռայլ կեանքում մի մխիթարական երևոյթ պիտի համարել Սրապիօն քահ. Սամուէլեանի՝ Խարկովի և Կիևի շրջանների հայերի վրա ընդհանուր հովիւ նշանակվելը։

Ահա մի տարի է, որ Սամուէլեան քահանան այստեղ է և իր անձնական ջանքերով արդէն ձեռք է բերել աղօթատան իրաւունքը, նպաստներ հաւաքելով աղքատիկ աղօթատունը զարդարել է մօտ 1500 րուբլու անօթներով, պատկերներով և այլն. և դա կատարվել է միայն մի տարվայ ընթացքում, մինչդեռ նրա նախորդը, ապրելով այստեղ մօտ 20 տարի, ոչ մի բանի մասին էլ չէր հոգացել։ Սակայն Սամուէլեան քահանան աղօթատնով չէ բաւականանում, այլ նպատակ ունի մօտ ապագայում հայոց եկեղեցի կառուցանել Խարկովում, որին կից պիտի հիմնվի և մի ծխական երկդասեան դպրոց, որոնց համար նպաստներ ընդունելու իրաւունքը արդէն ստացել է պատշաճաւոր իշխանութիւնից. այդ նպատակով հաւաքված կայ մի զգալի գումար։

Խարկովը և Կիևը իրանց շրջականներով ունեն մօտաւորապէս 55—60 տուն հայեր, որոնք և աշխատում են ապահովել իրանց միակ քահանային, աշխատում են սիրով ամեն կերպ բաւարարութիւն տալ նրան, որովհետև հազիւ են ազատվել իրանց նախկին ազէտ հովւի անտարբերութիւնից և բարեբաղդութիւն են ունեցել հանդիպելու մի համալսարանական քահանայի, որ մեզանում հազուագիւտ է։

Մեզ մնում է ցանկալ Սր. քահ. Սամուէլեանցի բոլոր բարի ձգտումներին աջող իրագործումն, որին և եռանդոտ աջակից պիտի հանդիսանայ հէնց ինքը համայնքը։

Ի դէպ. անցեալներում «Մշակ»-ում կարդացի Պետերբուրգից գրված թղթակցութիւնը, որի մէջ, ի միջի այլոց, յիշված էր, թէ Բեսսարաբիայի առաջնորդը Մնացականեան քահանային Խարկովի և Կիևի նահանգներում գտնվող հայ գաղթականների վրա հովիւ է նշանակում։ Միանգամայն անհասկանալի կարգադրութիւն։ Վերոյիշեալ երկու նահանգներում հազիւ 15 տուն հայեր լինեն. ուրեմն նախ՝ ինչպէս կառավարվի նորեկ քահանան, իսկ երկրորդ՝ ինչու զրկել միւսին եւ, որ առանց այն

անձնական համակրութեան և սիրոյ վրա։ Երիտասարդները շուտ են ամուսնանում և շտապում ընտանիք հիմնել։ Թատրօն, օպէրա չը կան ընդհանրապէս. կան միայն Հէլսինգֆորսում և մի երկու գլխաւոր քաղաքներում. դրանք նկատվում են աւելի շռայլութիւն, քան իսկական քաղաքակրթական պահանջ։ Երեկոյեան ժամը 10-ին արդէն ամենքը քաշված են լռնում իրանց տները և հանգստանում, առաւօտը վաղ վերկենալու և աշխատելու համար։

Շաբաթվայ մէջ միայն մի օր կայ, որ հանդիսաւոր է նրանց համար. կիրակին է. այդ օր անդորրութիւնը, խաղաղութիւնը փողոցներում աւելի կատարեալ է. բոլոր խանութները, հիմնարկութիւնները փակ են. նոյն իսկ կուրօրտի լողարանները փակ են։ Ամենքը այդ օրը, և ծեր, և երիտասարդ, և մանուկ հագնում են իրանց նոր, մաքուր շորերը և մի մի աղօթագիրք բռնած, դիմում են եկեղեցի հանդիսաւոր քայլուածքով, լուրջ, կենտրօնացած կերպարանքով։ Ես էլ նրանց հետ դիմեցի դէպի եկեղեցին, տեսնելու ինչպէս է աղօթում ֆինն ժողովուրդը կամ Ս ո ւ օ մ ի ն (Suomi)— այսպէս է կոչում իրան ֆինները։

Ֆինները պատկանում են շվէդական-լութերական եկեղեցուն. Մօտս եկեղեցին, որ բլրի վրա շինած ամենագեղեցիկ շինութիւն է և որը առաջ ես կարծել էի, դատարան է, կամ քաղաքային խորհրդարան, կամ դպրոց։ Գմբէթի վրա խաչ չը կայ տնկած, այլ լոկ մի երկար ձող՝ կայծակից պաշտպանելու համար։ Միայն արևմտեան դրան վրա մի փոքր քարէ խաչ է տնկված։ Ներսում՝ ոչ մի զարդարանք, և ոչ մի խաչի նշան. մի երկար սրահ, կամ լըսարան է, երկու կողմից սիւներով և երեք կողմը վերնատուններով. աւագ դրան դէմ առ դէմ, մեր եկեղեցիների սեղանի տեղ, մի փոքր քարէ սեղան, որի վրա դրված է Քրիստոսի մի բազկատարած արձանը և երկու կողմն երկու հատ եօթնաճիւղեան աշտանակներ։ Այդ արձանն է միայն, որ ցոյց է տալիս, թէ սա քրիստոնէական եկեղեցի է. սեղանի մօտ շինված է մի ամբիօն, քարոզչի համար, իսկ դէմ առ դէմ վերնատանը՝ մի մեծ երգեհոն, որպիսին լինում է և կաթօլիկ եկեղեցիներում։ Եկեղեցում, թէ ներքև և թէ վերնատներում, շարված են երկար, մաքուր փայտեայ նստարաններ։ Սիւների վրայից կախված են միայն ռուսաց կայսրների տուած հրովարտակները։ Ոչ մի պատկեր, ոչ մի կանթեղ. միայն եկեղեցու մէջտեղ կախված է մի մեծ ջահ։

Ամենքը մտնում են հանդարտ, կամացուկ. մայրերը իրանց հետ բերում են նոյն իսկ 2—4 տարեկան երեխաներին, որոնք, նոյնպէս հանդարտ, լուրջ դէմք առած նստում են։ Գոնէ երկու ժամվայ ընթացքում ես չը տեսայ, որ մինը այդ փոքրիկ երեխաներից որ և է աղմուկ հանէր։ Ճիշդ կէսօրին երգեհոնը հնչեց. վերնատնից մի երիտասարդ աղջիկ սկսեց երգեցողութիւնը և ամբողջ եկեղեցին թնդաց. ամենքը սկսեցին միաժամանակ երգել, ներդաշնակ և կանոնաւոր։ Սեղանի կողքին մի փոքր դուռը բացվեց և պաստօրը, հասարակ քաղաքացիական սև զգեստով, ներս մտաւ ու ծունկ իջաւ արձանի առաջ։ Երգում էին նաև փոքրիկ երեխաները։ Երբ երգեցողութիւնը վերջացաւ, քարոզիչը կարդաց մի քանի կտոր աւետարանից. նորից երգը սկսվեց, ապա քարոզ և դարձեալ երգեցողութեամբ աւարտվեց ժամասացութիւնը։ Դարձեալ նոյն հանդիսաւոր քայլուածքով, լուրջ դէմքով սկսեցին դուրս գալ եկեղեցուց։ Եւ այդպէս, ֆինը դեռ 2—3 տարեկանից սկսած զարգացնում է իր զաւակի մէջ կրօնասիրական ոգին։

Ժամասացութիւնը, որ առաջ կատարում էին շվեդերէն, այժմ գրեթէ ամեն տեղ կատարում են ֆիններէն և ֆինն հոգևորականութեան մեծ արժանիքը այն է, որ նա ստեղծեց ֆինների մէջ ազգային ինքնաճանաչութիւն, ազգային գրականութիւն։ Ֆինը նոյնչափ յարած է, կապված է իր հայրենիքին, որչափ շվէյցարացին։ Մի անգամ, Շվէյցարիայում, Լիւցերնի մօտ ես մտայ մի գիւղ, Վօլֆէնշիսսէն անունով. մի գիւղացի, իր խրճիթի մօտ աշխատում էր. մի քիչ հեռու, հիւթալից և ծաղկաւէտ դաշտում, արածում էր կովը. մի այլ տեղ կարգով շարված էին մեղուների փեթակները. տան հանդէպ բարձրանում էր վեհապանծ ձիւնապատ սարը։ Գիւղացին աղքատ էր երևում, նա ասաց, որ ինքը և իր ընտանիքը ապրում են իրանց դաշտի, արտի և փեթակների բերքով և շատ գոհ էր։

—Եթէ ձեզ մի միլիօն ֆրանկ տան, յանկարծ հարցրի ես—կը գնաք մի այլ տեղ, այլ երկիր ապրելու։

—Մի միլիօն ինչի՞ս է պէտք, ինչ պէտք է անեմ, պատասխանեց նա։

—Լաւ, փառաւոր կապրես, հարուստ կը լինես։

—Ոչ, այնտեղ չեմ ունենայ ոչ մեր այս սարերը, ոչ դաշտերը. ես այստեղ շատ երջանիկ եմ, յուզված ասաց նա։

Ես այդ խօսակցութիւնը յիշեցի և համեմատութիւնը ինքն ըստ ինքեան առաջ եկաւ, երբ այս օրերս ծովի ափին հանդիպեցի մի ձկնորս ֆինի և ֆիններէն իմացող մի պարոնի հետ սկսեցինք խօսել. Գիւղացին ասաց, որ իրանց երկիրը աղքատ երկիր է.

—Ուրեմն ինչու չես գնում օտար երկիր, այնտեղ կարող ես լաւ աշխատանք ունենալ։

—Ինչ, թողնեմ Սուօմենմաան (Ֆինլանդիան), թողնեմ այս ծովը, այս ծառերը, այս շ խ ե ր ն ե ր ը (փոքրիկ կղզիներ) և գնամ ուրիշ տեղ։ Ամենևին։

Եւ այն շեշտը, որով արտասանեց գիւղացին այս խօսքը, ստիպեց մեզ հասկանալ, թէ որքան անտեղի էր մեր հարցմունքը։

Յայտնի իրողութիւն է, որ եւրօպական բոլոր ազգերի մէջ շվէյցարացիները և ֆինները համարեա երբէք չեն ճանապարհորդում, այնքան յարած են իրանց հայրենիքին։

Ես մտադիր չեմ Ֆինլանդիայի սիստեմատիկ նկարագրութիւնը տալ ընթերցողներիս. ոչ, այլ ուղևորական մի քանի հատ ու կտոր նկարագրութիւններ իմ տեսած և հանդիպած երևոյթների և հաստատութիւնների մասին, որոնք, այնուամենայնիւ, կարող են լուսաբանել ֆինների կուլտուրական և տնտեսական վիճակը։

Բայց առաջ անհրաժեշտ է մի քանի ընդհանուր տեղեկութիւններ հաղորդել Ֆինլանդիայի մասին։

(Կը շարունակվի)

էլ ապահով չէ։ Ցամենայն դէպս մենք կը սպասենք Թեմակալի շրջաբերականին և յետոյ կասենք մեր ասելիքը։

Թ. Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ, երեքշաբթի, յուլիսի 22-ին, Նորին Կայսերական Մեծութիւն Մայր-Կայսրուհի Մարիա Ֆէոդորովնայի անուանակոչութեան օրը Սիոնի տաճարում կատարվեց պատարագ, որից յետոյ տեղի ունեցաւ մաղթանք։ Նոյն օրը մաղթանք կատարվեց Վանքի մայր եկեղեցում և ուրիշ դաւանութիւնների տաճարներում։ Երեկոյեան տեղի ունէր լուսավառութիւն։

—

Կիրակի, յուլիսի 20-ին, երեկոյեան 11 ժամին, Թիֆլիսից դէպի Բագու չուղարկվեց մարդատար № 6-րորդ գնացքը՝ Կարաեազ կայարանում բռնկած հրդեհի պատճառով։ Թիֆլիսում ստացված տեղեկութիւններին նայելով՝ կրակը առաջին անգամ երևացել է կայարանի պահեստում, ուր մեծ քանակութեամբ խոտ էր պահվում։ Այդտեղից կրակը տարածվեց դէպի կայարանի միւս շինութիւնները։ Այրվեցին կերօսինով լի 14 ցիստերն-վագօններ։ Մարդատար գնացքը մնաց Թիֆլիսում մինչև առաւօտ՝ սպասելով կրակը հանգցնելուն Կարաեազում և ճանապարհը մաքրելուն։

—

Անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութիւնը կարգադրել է, որ անյապաղ միջոցներ ձեռք առնվեն ճանապարհների պաշտպանութիւնը սաստկացնելու նպատակով։ Մարդատար գնացքներին անցնելուց առաջ՝ ամբողջ ճանապարհը պէտք է մանրազննին կերպով նայվի և ընդհանրապէս պէտք է ամեն հնարաւոր միջոցներ ձեռք առնվեն գնացքների կատարեալ ապահովութեան համար։ Երկաթուղային աւագ գործակալներին պատուիրված է անձնական խիստ հսկողութիւն ունենալ սարքին ծառայողների վրա։

—

«Кавказ. Мин. Воды» լրագիրը հաղորդում է, թէ կովկասեան հանքային ջրերի բոլոր խմբերում այժմ բժշկվում են 22,025 հոգի։

—

«Новое Время» լրագրին հեռագրում են Օդեսայից, թէ ձիաքարշ երկաթուղու երթևեկութիւնը քաղաքում դադարեց՝ քշողների և կօնդուկտօրների կազմած գործադուլի պատճառով։ Գործադուլ անողները պահանջում են փոփոխութիւններ անել ծառայութեան պայմանների մէջ։

—

Կառավարութիւնը թոյլ է տուել Պետերբուրգ քաղաքի հասարակական վարչութեան 30 միլիօն ռուբլու փոխառութիւն անել քաղաքային ձիաքարշի գծերը ընդարձակելու և բարեկարգելու համար։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնը ցանկալի է ճանաչել, որ բոլոր երկաթուղային ճանապարհների վրա փոքրեր անվեն կայարանների կառավարիչների, նրանց օգնականների և գանձապահների պաշտօնները յանձնել կանանց։ Ծառայութեան մէջ ընդունվող կանանց հասակը չը պէտք է 25 տարեկանից պակաս լինի, իսկ կրթութիւնը համապատասխան միջնակարգ դպրոցների կրթութեան։

—

Ռուս հրապարակախօս Կրիվենկօ ընտրված է Դերբենդի պատուաւոր քաղաքացի իր գրական գործունէութեան համար, որ նպաստել է քաղաքի զարգացման։ Ընտրութիւնը Բարձրագոյն հաստատված է։

—

ԿՈԶՕՐԻՑ մեզ հաղորդում են. «Տեղիս հայոց եկեղեցում ամեն կիրակի օրերը պատարագին երգում է մի փոքրիկ քառաձայն երգեցիկ խումբ 12 հոգուց բաղկացած։ Խումբը ունենալով մի քանի թերութիւններ, երգում է աշխոյժ և տակտով, տպաւորութիւն թողնելով։ Ժողովուրդը նպաստում է նուիրաբերութեամբ եկեղեցուն, քահանային և երգեցիկ խմբին»։

—

ՄԾԱՐԱ գիւղից (Սուխումի շրջան) մեզ գրում են. «Դերասան Անդրանիկ և տիկին Ագնիւ յուլիսի 6-ին Սուխումում մի ներկայացում տալուց յետոյ, եկան Մծարա գիւղը, ուր գիւղացի երիտասարդներից կազմելով սիրողների մի խումբ, յուլիսի 13-ին ներկայացրին «Ալլան-Բալասի» և գրեցին մի քանի կենդանի պատկերներ։ Չը նայելով սիրողների անփորձութեան, խաղը սպասածից աւելի աջող և աշխոյժ անցաւ և լաւ տպաւորութիւն թողեց գիւղացիների վրա, որոնք առաջին անգամ ներկայացում տեսնելով իրանց գիւղում, մարդ թէ կին լցրել էին դահլիճը։ Դեռ երկար ժամանակ գիւղում խօսակցութեան նիւթ է լինելու ներկայացման բովանդակութիւնը և ստացված տպաւորութիւնը։ Գովելի էր գիւղի քահանայի և տանուտէրի եռանդը»։

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Մինչև անցած օրերն էլ մեզանում դեռ սովորական շոգեր չէին լինում, որովհետև կամ ամպամած էր լինում և կամ փչում զով քամի. բայց վերջին օրերս այնպէս են տօթային անցնում, որ մարդու վրա կատարեալ թմրութիւն է գալիս։ Ջերմաչափը սենեակի մէջ բարձրանում է մինչև R—25°-ի, իսկ արևի տակին անգիկի բարձրանալը կրկնապատկվում է։ Տօթը սկըսում է առաւօտեան ժամի 12-ից և տևում մինչև երեկը, որից յետոյ փչում է հիւսիսային զով քամին»։

—

ԲԱՐԱՆԱ գիւղից մեզ գրում են. «Վրացիկովկասի հայոց դպրոցի կրօնուսոյց և եկեղեցու դպիր՝ Տիգրան Տէր-Խաչատրեանը, ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեց իր հայրենի Բարանա գիւղում, ամսիս 12-ին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔ ՄԸ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ

—

Մայիս 24 կիրակի օրը Բաթումի մէջ պատիւ Հ. Մանուէլ Վ. Քաջունիին կատարուեցաւ հանդէս մը զոր մեր կրթական, գրական ու տընտեսական հանրային կեանքի պատմութիւնը պէտք է արձանագրէ։

Մխիթարեան երիցագոյն միաբանը, այլ և ուխտակամեհի, հրաժարեցաւ Մուրատեան վարժարանին Բաթուայի կալուածներուն մատակարարութեան պաշտօնէն, որուն նուիրած էր իր անձը քսան և հինգ տարիէ ի վեր։ Այս քառորդ դարու մը ժամանակամիջոցին, Մուրատեան հողերը հասան բարգաւաճման այնպիսի աստիճանի մը, որ ամեն հայու սիրտ պէտք է անխառն ուրախութեամբ հրճուեցնէ։

Այդ ուրախութիւնը անխառն կը համարինք, վասն զի Մուրատեան հողերը չը բազմացան, չը ճոխացան ի վնաս ազգային կրթութեան։ Դիւրին գործ մըն է կրթական յառաջխաղացումը արգիլելով, հասոյթները հասոյթներու վրա դիզել և հարստութիւն մը բազմապատկել։ Բայց դրամագլխի մը՝ որ բարոյական նըպատակի մը սահմանուած է՝ անգործութիւնը դժբաղդութիւն մըն է, և՛ հասոյթներու բարդումէն ձեռք բերուած դրամագլխական յաւելումը՝ «հարամ» ստացուածք։ Ընդհակառակը, այս ժամանակամիջոցին Մուրատեան կտակը ինչ չափով որ կաճէր, կրթական գործն ալ նոյն համեմատութեամբ աւելի և աւելի առաջ կերթար։ Եւ տարիներէ ի վեր Մուրատեան վարժարանէն զատ կը խնամուէին ուրիշ դըպրոցներ ալ Պոլիս, Տրապիզոն, Պարտիզակ, Մուշ. ու երիտասարդութիւն մը Եւրոպայի զանազան քաղաքներու մէջ մասնագիտութիւններ կուսանէր, ինչպէս պարբերաբար հրատարակուած տեղեկութիւններէն կը տեսնուի։

—

Մայիս 24-ին օրը Մխիթարեան ներկայացուցիչներ, Բաթումայի հայ ուսանողութիւնը, ու բազմաթիւ խոսլացիներ հաւաքուած էին Բաթումայի շրջակայները գտնուող Քաթոռն գեղը, որ այժմ Շիրակ կը կոչուի, նոյն իսկ պաշտօնապէս ալ. ու իր փողոցներն են՝ Անի, Գասնի, Քաջունի։ Հայաստան յիտալիա։ Հոն, ի Նոր Շիրակ, հայկական պալատին սրահին մէջ կը կանգնէր մարմարէ կիսանդրի մը, որ կը ներկայացնէր Մեծ-Նոր Շիրակացին, նոյն ինքն՝ Հ. Մանուէլ Վ. Քաջունի։ Երկրագործ հազարաւոր ժողովուրդը, գլուխնին ունենալով իրենց վերակացուները, փափագած էին մտնշենապէս սերունդէ սերունդ իրենց մէջ պահել յիշատակն այն անձնաւորութեան, որուն այնքան բան կը պարտէին։ Հայ ուսանողութիւնը երկրագործ դասին ու քաղաքացիներու ներկայացուցիչներ իրենց արտայայտ ուղերձներովը արտայայտեցին իրենց շնորհապարտութեան զգացումները։

Մխիթարեան միաբանութիւնն ալ բացառիկ պատիւ մը ըրաւ իր այս մեծ վաստակաւորին։ «Թագակիր աբբայ»-ի տիտղոսը ընծայեց Հ. Մանուէլ Վ. Քաջունիի, որ այսպէս իրաւունք կունենայ եպիսկոպոսական թագով պատարագել, գաւազան կրել ու եպիսկոպոսական մատանի ունենալ։ Երկու հարիւր տարուան մէջ երկրորդ անգամն է, որ Մխիթարեան մը իր Միաբանութեան կողմէն այսպիսի մեծարանքի մը կարժանանայ։

—

Քաջակորով ծերունին, մեկնելով իր խնամած Բաթումայէն, չի գար իր մենաստանին մէջ վայելել հանգստութիւն մը, որուն կատարելապէս արժանացած է։ Որքան ատեն որ իր անձին մէջ ուժ մը զգայ, իր գործունէութիւնը իր վանքին ու իր ազգին նուիրելու պարտականութեան խորին գիտակցութիւնը ունի։ Կը պատրաստուի նորանոր աշխատութեանց։

Այս դալարադալար չունեցող կեանքին պատմութիւնը այս կարճ էջերուն մէջ չէ որ պիտի գրենք. բայց հարկ է յիշեցնել հանրութեան, թէ բազմարդիւն տնտեսագէտ-կառավարիչը, միանգամայն գիտական ականաւոր անուն մըն է հայ ազգին մէջ, ու նաև՝ հայագէտ մը, բազմալեզուեան հմտութեամբ օժտուած։

Ու իր այս մտաւորական բազմահամբաւ չտեսմարանը ամէն դասակարգի հայոց առատօրէն անունդ կը մատակարարէ։ Պարտիզպանը, ագարակապետը կրնան մեծապէս օգտուիլ այն համառօտ, պարզ գրքէն, որոնք ժողովրդին կը սորվեցնեն թէ փեթակ մը ինչպէս պէտք է ընել, չերամը ինչպէս պէտք է դարմանել գիտութեան վերջին նորութեանց համեմատ։ Դպրոցական պատանիները իրենց ուսման առաջին տարիներուն մէջ թուաբանութիւնը դիւրաւ սորվելու համար Քաջունեան դասագիրք մը ձեռքերնին ունենալէ յետոյ, երբ այլ ևս բարձրագոյն շրջանի մը մէջ պիտի մտնեն, անհ եռահատոր Տարրաբանութիւնը, և երկհատոր Բնաբանութիւն և Մեքենագիտութիւնը, որ իրենց կառաջնորդեն։

Բայց Հ. Մանուէլ Վ. Քաջունիի հոյակապ գործն է՝ «Արուեստից և գիտութեանց և գեղեցից դպրութեանց» երկհատոր մեծադիր բառագիրքը։ Այս վիթխարի աշխատութիւնը եթէ մեր ազգին համար շատ մեծ գործ մըն է, բայց եւրոպական նմանօրինակ հրատարակութեանց համեմատաբար արժանիք ունի։ Աչքէ պիտի չը վրիպեցնենք նաև այն իրողութիւնն ալ որ հայերէն լեզուով այս օրինակ երկասիրութիւն մը շատ ու շատ աւելի դժուարութիւններով ի գլուխ կելլէ քան թէ եւրոպական հեղինակութիւն մը։ Եւրոպացիները գիտութեանց բառագիրք մը բազմաթիւ աշխատակիցներու աջակցութեամբ կը հրատարակեն. և մշակուած լեզու մը իրենց տրամադրութեանը ներքև ունեն կազմ և պատրաստ։ Իսկ հայը միամինակ ինքն ամբողջ գործին հեղինակը, և լեզուն ալ յաճախ ինք պիտի պատրաստէ։ Մեր բառգրքին հեղինակը՝ գիտութեանց ամեն ճիւղերուն մէջ զարգացած, ու եւրոպական հին և թէ նոր լեզուներու քաջատեղեակ, միանգամայն հայերէնին հիմնովին տիրացած ըլլալով կրցեր է մեր գիտական լեզուամատեանը ճոխացնել նորանոր բառակերտումներով, որոնք երբ իմաստ մը ճշգրտօրէն կը բացատրեն, միանգամայն ականջի ալ ախորժալուր կը հնչեն, առանց ըմբոստացման ընդդէմ լեզուական օրէնքներու։ Այդ գիրքը մեծ օգնական մըն է ամեն անոնց որ գիտութեանց մէկ կամ աւելի ճիւղերը կը մշակեն, բարեկամ մը անոնց որ ուսումնական զանազան գրքեր կարդալու դիւրութիւն չունին։ Գրագէտներն ալ կրնան անկէ օգտուիլ թէ նոր բառեր մթերելու համար և թէ իրենց գրութիւնները աւելի հմտալից ու պատկերալից ընծայելու համար։ Բայց գիտութեանց բառգիրքէն դիւրութեամբ անոնք կրնան օգտուիլ, որք թէ հայերէն լեզուին ըստ բաւականին տեղեակ են և թէ երկրորդ աստիճանի կրթութիւն ստացած են։ Այս զարգացեալները իրենց կարգին կարող են այդ բառարանին մատուցած դիւրութեանց շնորհիւ, գիտութիւնը տարածել ժողովրդին մէջ։

—

Հ. Մանուէլ Վ. Քաջունիի բազմաբեղուն գործունէութեան այս մէկ քանի գծերը երբ կը ցուցադրենք, նպատակնիս է նախ հաստատել, թէ նաև կատարելապէս գործի մարդ ալ կրնայ ըլլայ անձնաւորութիւն մը որ քաջ գրաբառագէտ է, շատ լեզուներ գիտէ, գեղեցիկ դպրութեանց ընտելացած է, և բարձրագոյն կրթութեամբ զարգացած։ Մեր մէջ ընդհանրապէս այն համոզումը կը տիրէ որ գործի մեծ մարդերը անպատճառ կամ ռամիկներ մնալու են, կամ շատ շատ իրենց արհեստին վերաբերեալ ծանօթութիւնները ստացած ըլլալու են։ Իսկ ուսում, լեզու, գրականութիւն անհաշտ կը համարուին այն ամեն աշխատութեանց հետ, որոնք մարդս կրնան նիւթական կեանքի մէջ բարձրացնել։ Հ. Մանուէլ Վ. Քաջունի իր վաթսուն տարիներու մտաւորական ու գործի մարդու կրկնակ կեանքովը այս կրկնակ նախապաշարումը կը ջախջախէ։

Եւ կը ջախջախէ, հաւատարիմ մնալով այն նշանաբանին զոր իր բառգրքին ճակատը դրոշմած է. «Labor omnia vincit» «Աշխատութիւն յաղթեաց ամենայնի»։ Բայց աշխատելու և յաղթելու համար հարկ է անդիմադրելի ուժէ մը մղուիլ։ Այն ուժը որ ամբողջ երիտասարդական կեանք մը անձնուիրութեան մղէ յետոյ, ծերութիւնն ալ կորովալիր կերիտասարդացնէ, այն ուժը Սէրն է զոր վանական վարդապետը կը զգայ իր Միաբանութեանը համար, ու՝ Միաբանութեանը միջոցաւ իր ցեղին բարելաւմանը գործին սատարելու գաղափարը։ Գերագոյն իտէական մը։

—

Մաղթենք որ հայ քաղաքացիական կեանքն ալ օր մը ունենայ իրեն սեփական Ցայսմաւուրքը, ուր խանդաղատանքի գուրգուրանքով անջինջ պահուի յիշատակն ազգին այն զաւակներուն, որոնք իրենց ցեղին վերածնունդեանը կաշխատին, ոմանք՝ մայրագորով անձնուիրութեամբ, ոմանք՝ բազմահմուտ տաղանդով, և են որ՝ այդ երկու առաքինութեանց ներդաշնակ միութեամբը։ Այդ ոսկի մատեանը միշտ բաց մնայ նոր սերունդներուն աչքին առջև, ու ներշնչարան ըլլայ անոնց սրտին և մտքին։

«Բազմավէպ»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Information» լրագրի Թղթակցի ասելով, Կ. Պոլսից տեղեկութիւններ են ստացվում Բուլղարիայում, որ չը նայելով Բուլղարիայի և Թիւրքիայի դիպլօմատիական յարաբերութիւնների բարւոքմանը, վերջին պետութիւնը շարունակում է իր պատերազմական պատրաստութիւնները։ Զինուորական մինիստր Մէհմէդ-Րիզա-փաշա հրաման տուեց բոլոր Թիւրքական օֆիցէրներին, որոնք շարունակում են իրանց կրթութիւնը ֆրանսիական, գերմանական և բէլգիական զինուորական դպրոցներում, վերադառնալ Կ. Պոլիս։ Մինիստրների ժողովում ընդունված վճռի պատճառով հրատարակված է մի իրադէ, որով հրամանագրվում է 4-րդ և 7-րդ կորպուսների հրամանատարներին կազմակերպել հեծեալների երեք գնդեր և ուղարկել Կ. Պոլիս, որտեղից նրանք կուղարկվեն Ադրիանօպոլիս և Սալօնիկ 2-րդ և 3-րդ կորպուսների կազմը ուժեղացնելու համար։ Բացի արանից 4-րդ կորպուսի պահեստներից մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք և պաշարեղէն ուղարկվեցին Կ. Պոլիս մակեդօնական 3-րդ կորպուսի համար։ Երկրորդ իրադէով հրամանագրվում է Կ. Պոլսի Թնդանօթային զինարանի կառավարչին շտապեցնել աշխատանքները զինարանում և ռմբաձգական օրվայ տևողութիւնը հասցնել 15 ժամի։ Սրա հետ միասին դէպի մակեդօնական սահմանն ուղարկվեցին գերմանական 10 օֆիցէրներ ուսումնասիրելու ռազմագիտական ամենանշանաւոր կէտերը։

—«Berliner Tageblatt» լրագրի Հռոմի Թղթակիցը կօնկլավի առիթով մի խօսակցութիւն է ունեցել իտալական մինիստրներից մէկի հետ, որ, ի միջի այլոց, յայտնել է նրան հետևեալը. «Իտալական կառավարութիւնը ամենևին մտադրութիւն չունի բանակցութիւններ վարել իտալական կարդինալների հետ։ Իտալիան չունի իր թէկնածուն պապական գահի համար և միայն մի բան է ցանկանում, որ նոր պապը հանգիստ թողնէ նրան։ Վատիկանում տեղի ունեցող անցքերին Իտալիան վերաբերվում է աւելի հանգիստ կերպով, քան միւս պետութիւնները. պապականութիւնը արձակել վերջացրել է իր բոլոր փամփուշտները Իտալիայի դէմ և անել աւելի վատ բան, քան արել են նրան Պիոս IX և Լևոն XIII-րդ պապերը, չէ կարելի։ Բայց և այնպէս, թէպէտև Իտալիան չէ հետաքրքրվում ընտրութիւններով, նրան հաճելի կը լինէր, եթէ ընտրվէր կարդինալ Կապէչելատրօ»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

21 յուլիսի

ՌԵԱԶԱՆ։ Ցերեկվայ 1 ժամ 17 րոպէին անցան դէպի Մօսկվա Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիները, Մեծ Իշխանները և Մեծ Իշխանուհիները։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ։ Լեռնային ինժեներ Վինդա գտաւ աւելի քան 200 վերստ տարածութեան վրա թեթև նաւթի հարուստ աղբիւրների մի շարք, որոնք բղխում են աւազէ-կաւային այն բաղադրութիւններից և որոնք լցված են ձկների մնացորդներով և ածուխ դարձած բոյսերով. այդպիսով ապացուցվում է կովկասեան նաւթի ծագումը։

ՄԱԴՐԻԴ։ Թագաւորը շատ կարելի է արտասահման կերթայ՝ այցելութիւններ գործելու մի քանի միապետներին։

ԲԱՐՑԵԼՕՆԱ։ Եզների կռւի ժամանակ ոստիկանութիւնը կալանաւորեց մի անիշխանականի, որը դինամիտային երկու ռումբ ունէր։

ՀՌՈՄ. 1 ժամ 15 րոպէին բարձրացաւ ծուխի հինգերորդ ամպը սֆումատայից:

ՆԻՒ-ԵՈՐԿ. Այստեղ ստացված է չինական րէֆօրմների կուսակցութեան կողմից օտար պետութիւններին ուղղած միջնորդութիւնը՝ չը յանձնել ապստամբութեան մասնակից չինական ժուռնալիստներին չինական իշխանութիւններին:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Սալօնիկի զինւորական դատարանի նախկին նախագահ Էդհէմ-փաշան ուղեւորվեց Դէդէ-Աղաչ, ուր ապստամբները աւերեցին երկու կամուրջ.—Բօլգարիայից մտան երկու հրոսակախմբեր:

22 յուլիսի

ՀՌՈՄ. Երեկոյեան 6 ժամ 25 րոպէին Սիքստեան մատուռի տանիքի վրա երևաց ծուխի վեցերորդ ամպ, որ բարձրացաւ 10 րոպէի ընթացքում երկու անգամ:

ՄԻՆՍԿ. Իգումէնսկի գաւառում անցաւ սարսափելի փոթորիկ. Շատ տեղը և չատ գիւղեր կիսաւերված են: Վնասները անհաշիւ են:

ՀՌՈՄ. Ռուսաց լիտօվեան դրագունեան գնդի պատգամաւորութիւնն եկաւ Բակօնիջի երեկոյեան: Նա կայցելէ արքայական պալատը և վաղը կուղևորվի Սալուցցօ, ուր կայցելէ իտալական զինւորական այն պատգամաւորութիւնը, որը Նորերս Ռուսաստանումն էր:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԻԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 3 ր. (9 ժ.):

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 24 ր. (11 ժ. 22 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 44 ր. (9 ժ. 42 ր.):

Պօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 18 ր. (10 ժ. 16 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 4 ժ. 25 ր. (5 ժ. 23 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 20 ր. (6 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժամ 3 րոպէին):

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 1 ժ. 3 ր. (2 ժ. 1 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժ. 3 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 6 ժ. 51 ր. (7 ժ. 49 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 6 ժ. 58 ր. (7 ժ. 56 ր.):

Պօստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 9 ժ. 23 ր. (10 ժ. 21 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 10 ժ. 51 ր. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 5 ժ. 8 ր. (6 ժ. 6 ր.):

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 10 ժ. 3 ր. (11 ժ. 1 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 10 ժ. 34 ր. (11 ժ. 32 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 3 ժ. 2 ր. (4 ժ.):

Պօստատար գնացքը դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Երեւան երեկոյեան 11 ժ. 32 ր. (12 ժ. 30 ր.), հասնում է Երեւան 5 ժ. 14 ր. (6 ժ. 12 ր.), հասնում է Կարս 2 ժ. (2 ժ. 58 ր.):

Պօստատար գնացքը Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 57 ր. (4 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ երեկոյեան 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.), Երեւանից դուրս է գալիս 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 5 ժ. 11 ր. (6 ժ. 9 րոպէին):

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզատեռ. հիւանդ.

ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն:

Զ. Ի. ՔԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ՔԱՐԻԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ:

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵԵԶԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՕՍՏՕՄԲԷԿՈՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. մորթու և վեներական հ.

Լ. Վ. ԲԱՐՑՕԼԴ—6—7 ժ. Նեարդային (էլէկտրաբույժ) ներքին և վեներական հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—7—7½ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.:

Գ. Ա. ՔԱՐԻԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—8—8½ ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախարհրդի (Լիզօնախիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Թ. Յ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆՑԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Փոքր Արմուտանցի

Նշան Դաւիթ Բարիկեան

քամն տարեկան, կը փնտռուի իւր ազգականներէն. ուստի կը խնդրուի որ, ով որ գիտէ յիշեալին տեղը, մարդասիրաբար հաճի տեղեկութիւն տալ հետեւեալ հասցէով.

Bagdasar Boyadjian,

Caïre
Babel-Chahrié
(Egipte)

Pour Eram Parikian 4—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

ամառս ընդունում է հիւանդներ Պեատիգօրսկում:

Армянская ул.' д. Паджановой.
(շ. ո.շ.) 15—20

ԳՈՒՏՏԵՆԲԷՐԳ

գրախանութում վաճառվում են՝

ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

հետեւեալ աշխատութիւնները.

ԷՎԼԻՆԱ	50	կոպ.
Նոյնը թարգմ. ռուսերէն. . .	70	»
ԹՈՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ . . .	20	»
Նոյնը թարգմ. ռուսերէն. . .	25	»

Դիմել.—Книж. магаз. „Гуттенбэргъ" д. Лалаева, Дворцовая, Галустяну: 9—10

Լոյս տեսաւ և բաժանորդներին ուղարկվեց

ՐԱՖՖԻԻ

ՈՍԿԻ ԱՔԱՂԱՂԸ

Հեղինակի պատկերով, գինն է 1 ր., փառակազմ 1 ր. 60 կ. ճանապարհածախս իւրաքանչիւր օրինակին 20 կոպէկ: Պահեստը գտնվում է հրատարակչի՝ Թադէոս Ս. Բունիաթեանցի մօտ, Բագւում: Նոյն տեղից կարելի է ստանալ նաև նոյն հեղինակի միւս աշխատութիւններից նրանք, որոնք չեն սպառված: Կարելի է ստանալ նաև բոլոր հայ հեղինակների գրուածքները:

—Մեր հասցէն՝ Баку, книжная торговля Татевоса А. Бунятянца. 5—10

ԲԱԳՈՒՈՒՄ

«ՊՐՈՄԷԹԷՈՍ» ԸՆԿ. ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են մեծ քանակութեամբ

Վ. Փափազեան, Կորսված արդարութիւն.	5	կ.
Ա. Ե. Ս., «Ցարութիւն Արարատեանի կեղծիքը».	50	կ.
Եղիա. Ստիւարտ Ֆիլպսի, Գթութեան քոյր	15	կ.
Լէօ, Ախտահանութիւն. . .	40	կ.
Երեւելի մարդիկ 1.		
Վիկտոր Հիւգօ, Դաւիթ Լիվինգստօն	15	կ.
Խորհուրդներ խնամելիքենտ մայրերին, թարգ. Ն. Դաւթեան . . .	15	կ.
Ա. Արէլեան, «Մկրչի ապահարզանը»	30	կ.
Ս. Աւետիքեան, Իրլանդիայի դատը.	80	կ.
«Իրանս», հրատ. Ե. Սարգսեանի.	10	կ.
Մ. դը Մօնտիքօ, Աղմկայոյզ գործը.	10	կ.
Mars, Եփիմէ	25	կ.

Նաև Բ. Բուդուղեանի, բժ. Արծրունու, Րաֆֆիի, Ահարոնեանի, Առաքելեանի, Ծերենցի, Արօվեանի, Լէօի և ուրիշ հեղինակների գրուածքները:

Դիմել. Баку, Красноводская д. Амирова. 4—4

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՕՐ. Ս. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ,
ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆԻ ԱՄԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

92—105

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

Նախկին օրդինատոր «Ս. Պետերբուրգի Աչքաբուժական Հիւանդանոցի»

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ընդունում է աչքի հիւանդութիւն ունեցողներին ամենայն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ին մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Հասցէն. Վելիամինօվսկայա փ. տ. № 8:
19—20

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԼԷՕ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Երկրորդ հատոր

(551+VIII երես, 13 պատկերով)

Բովանդակութիւն.—1) «Մշակի» առաջին տարիները (1872—1876).—«Նշանաւոր Շրջան» (1876—1878, Արեւելեան հարց, ռուս-թիւրքական պատերազմ):

Այս հատորը կուղարկվի միայն այն բաժանորդներին, որոնք լրիվին վճարել են իրանց բաժանորդագինը: Մաս-մաս վճարող բաժանորդներին խնդրում ենք ուղարկել իրանց վրա մնացած մասը:

Երրորդ հատորը լոյս կը տեսնէ աշնանը:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաժանորդագինն է երեք հատորի համար 3 րուբլի, ճանապարհածախսով 4 րուբլի: ԿԱԶՄԱԾ 4 րուբլի, ճանապարհածախսով 5 րուբլի 20 կոպ.

Հատորները առանձին-առանձին չեն ծախվի: Բոլոր երեք հատորները լոյս տեսնելուց յետոյ, գինը կը բարձրացնվի: Վերադիր վճարով և մաս-մաս բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում:

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է. 1) Հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը և 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում:

Օտար քաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»:

ԲԱԳՈՒՈՒՄ բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Ա. Ծատուրովի գրասենեակում և «Պրօմէթէուս» գրավաճառանոցում:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

(Тифлисъ, Сололаки, Лермонтовская ул., № 9)

Առեւտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշւապահներ: Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ:

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առեւտրական Տնտեսութիւն. 2) Առեւտրական Թւաբանութիւն. 3) Հաշւապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առեւտրական Թղթակցութիւն. 6) Առեւտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա: Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (շ. կ.) 9—25

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ՆԱԴԵԺԴԱ"

ծովային, գետային և ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար:

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՈՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը	1,650,000 րուբլի
Պահեստի դրամագլուխը	2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 800 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ Հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ Ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում:

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում:

Ցանձնումն բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն):

Պահպանութիւն բեռների սրտօնեալ պայմաններով ասացման տեղերում՝ ապահովագրեալ նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար:

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ):

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը:

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրեան նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովօդսկում:

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ: Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ:

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ:

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով):

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի:

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագօնների և վագօն-ցիստերնների:

դ) Ապահովագրութիւն թանկագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ:

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ:

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի ուրիշ 350 գործակալութիւններ:

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի, պրօսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը:

Կանտօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Օդեսսա, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում:

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվօրցօվայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը: Տելեֆօն № 108
(Ն. ռ. կ.) 110—120